

Miten elokuva kuvailutulkataan?

Suomen elokuvasäätiö on vuoden 2019 alusta edellyttänyt, että säätiön markkinointi- ja levitystukea saavat pitkät näytelmä- ja dokumenttielokuvat kuvailutulkataan. Kysyimme kuvailutulkki ja kuvailutulkkaus-kouluttaja Anu Aaltoselta, miten elokuvan kuvailutulkkaus tehdään.

Teksti: Tanja Rantalainen

Anu on maamme työllistetyimpiä kuvailutulkkeja. Ensimmäinen työ oli Ylen tv-elokuva Varpuset vuonna 2006. Hän on tulkannut noin 50 televisioproduktiota tai elokuvaa. Lukuun sisältyy pitkiä sarjoja, niin että Anun kuvailutulkkamaa materiaalia on kertynyt satoja tunteja. Anu on siis oikea henkilö kuljettamaan meidät elokuvan kuvailutulkkausprosessin alusta loppuun.

Lähtökohta

Elokuvan kuvailutulkkaus tipahtaa tuotanto- tai levitysyhtiön toteutettavaksi silloin, kun siihen ei olisi yhtään aikaa. Elokuva on melkein valmis ja ylimääräinen työvaihe tuntuu kiusanteolta. Helposti tulee mieleen, että tämänhän tekisi itsekkin tai pyydän kaveria... STOP, Anu sanoo ja tekee selväksi pari perusasiaa.

Näkövammainen ihminen on maksava asiakas. Hän ostaa lipun elokuviin. Kuvailutulkkaus on asiantuntijatyötä ja vaatii koulutetun ammattilaisen. Vaikka MovieReading-sovelluksen lataaminen on ilmaista, elokuvateatterissa käynti maksaa. Kuvailutulkkaus tekee elokuvaelämyksen näkövammaiselle asiakkaalle saavutettavaksi.

Elokuvaa tehdään aina suurella sydämellä. Omanarvontuntoinen tuotanto- tai levitysyhtiö varmistaa että kuvailutulkkauksen laatu vastaa elokuvan laatua. Teoksen käsialaa ja syvintä olemusta ei ole helppoa välittää yleisölle sanallisesti. Parhaiten se onnistuu koulutetuilta ammattilaisilta. Heikko kuvailutulkkaus ei välitä elokuvaa sen ansaitsemalla tavalla. Näkövammainen ei ole silloin samanarvoinen muun elokuvayleisön kanssa.

Käytännöt voivat vaihdella, mutta pääpiirteissään prosessin kulku on seuraava:

1. Ota yhteyttä kuvailutulkkiin tai kuvailutulkkausta tuottavaan yritykseen

Kuvailutulkki seuraa elokuvan aikakoodia kuvailutulkkauskeskirjoitusta tehdessään.

Ihanteellinen aika ottaa yhteyttä kuvailutulkkauksen tekijään on noin kuusi viikkoa ennen elokuvan ensi-iltaa. Kilpailuta tekijöitä. Kysy mitä työhön sisältyy, esim. lukeeko kuvailutulkki kuvailutulkkauksen itse.

Kustannukset muodostuvat seuraavista osista:

Kuvailutulkkauskeskirjoituksen tekeminen
Luenta äänitteeksi
Kuvailutulkkauskonsultin työpanos
Studiokustannukset
MovieReading-paketointi, ellei tuote mene suoratoistoon

Koulutetut kuvailutulkki hallitsevat koko prosessin ja auttavat siinä. Yhteystietoja voi kysyä Näkövammaisten Kulttuuripalvelu ry:n kulttuurituottajalta osoitteesta toimisto@kulttuuripalvelu.fi

On olemassa myös yrityksiä, jotka tekevät elokuvan kuvailutulkkauksen avaimet käteen -periaatteella. Näkövammaisten Kulttuuripalvelu suosittelee Artlab-studiota, koska se käyttää meidän kouluttamiamme kuvailutulkkeja ja näkövammaisia kuvailutulkkauskonsultteja. Tarjouspyynnön voi tehdä nettisivuilla osoitteessa <https://artlab.fi/kuvailutulkkaus/>

2. Tee sopimus

Kirjallinen sopimus kuvailutulkkiin kanssa on välttämätön.

3. Toimita kuvailutulkattava teos tekijälle

Tulkki tarvitsee ladattavan videotallenteen elokuvasta esim. WeTransfer- tai Vimeo-alustan kautta. Tallentees-

Juho Kuosmasen Hymyilevä mies on kuvailutulkattu näkövammaisille ja tekstitetty huonokuuloisille ja viittomakielisille kuuroille.

sa pitää olla aikakoodit. Toimita lisäksi tekijälle elokuvan dialogilista tai käsikirjoitus. Myös lopputekstit olisi hyvä saada tekstitiedostona.

Jos olet tehnyt toimeksiannon avaimet käteen periaatteella, tekijä kertoo, mitä materiaaleja tarvitaan ja toimittaa ne eteenpäin.

4. Kuvailutulkkaus-käsikirjoitus

Kuvailutulkki tekee kuvailutulkkaus-käsikirjoituksen. Kuvailutulkkauksen on mahdollista tehdä niihin kohtiin, joissa ei ole dialogia, musiikkia tai tarinan kannalta olennaisia ääniä. Teoksen pituus on työn kannalta ratkaiseva. Hintaan vaikuttaa myös työn määrä. Jos elokuvassa esimerkiksi on repliikkejä hyvin vähän, siitä tulee läpikuvailtu, jolloin työ on laajempi kuin vaikkapa dialogivetoisessa, juonilähtöisessä sarjassa.

5. Kuvailutulkkaus-konsultti tarkastaa työn

Näkövammaisen konsultin tärkein tehtävä on olla viimeinen portinvartija, joka hyväksyy valmiin käsikirjoituksen. Konsultti varmistaa, että kuvailutulkkaus on tarkoituksenmukainen ja palvelee koko näkövammaista käyttäjäkuntaa syntymäsokeista heikkonäköisiin. Konsultti ei edusta itseään, vaan kaikkia näkövammaisia.

Kokenut konsultti hahmottaa elokuvan kuulokuvan huomattavasti paremmin kuin näkevä tekijä. Hän kuulee, milloin ääniefekti voi johtaa harhaan ja tarvitsee tarkennusta. Konsultti pitää huolta myös siitä, että kuvailutulkkauksessa käytettävä kieli on hyvää suomen kieltä. Kuvailutulkkaus täytyy ymmärtää ensikuulemalta.

6. Luenta äänitteeksi

Elokuvan kuvailutulkkauksen luenta on neutraalia, mutta kunnioittaa teoksen tyyliä. Josokuva on muu kuin suomenkielinen, tekstityksen ja kuvailutulkkauksen lukevat usein selvyuden vuoksi eri henkilöt. Myös äänityksessä on tärkeää käyttää ammattilaisia, jotta äänen laatu vastaa esim. Ylen vaatimuksia.

7. Äänitteen toimittaminen MovieReadingiin

Materiaalit toimitetaan osoitteisiin per.lilljeqvist@gmail.com ja olgeni@moviereading.com WeTransfer-palvelun tai Filemail-palvelun kautta.

8. Äänitteen pakkaaminen MovieReading-sovellukseen ja prosessiin kuuluva aika kokonaisuudessaan

Valmistumisaikataulu vaihtelee sen mukaan, milloin elokuva tulee ensi-iltaan eli milloin kuvailutulkkauksen pitää olla käytössä. Aikataulu määrittyy ensi-illan mukaan. Ensi-ilta on kuvailutulkkauksen valmistumisen deadline.

Jos käytettävissä oleva aika on kokonaisuudessaan kuukausi, se voi jakautua esimerkiksi näin:

Jos työn alla on noin 100 minuuttinen elokuva, kuvailutulkkaus-käsikirjoituksen laatimiseen kuluu 7-10 päivää. Pari päivää menee viimeistelytyöhön konsultin kanssa. Sen jälkeen käsikirjoitus lähetetään ohjaajalle tai tuotantoyhtiölle ja tehdään mahdolliset korjaukset. Studiopäiviä käsikirjoituksen lukemiseen on hyvä varata kaksi. Luentaan riittää normaalisti yksi studiopäivä, jos kyseessä ei ole sarja. Äänen lopputöihin menee toinen päivä. Suhteessa eniten aikaa menee paketointiin MovieReading-sovellusta varten. MovieReading suosittelee, että heillä olisi siihen käytössä 10 päivää.

9. Tiedottaminen

Muista myös näkövammaisen yleisö elokuvasta tiedottaessasi. Toimita tiedote Näkövammaisten liiton viestintään osoitteeseen viestinta@nkl.fi ja Kulttuuripalvelun kulttuurituottajalle osoitteeseen toimisto@kulttuuripalvelu.fi

Elokuvasäätiön entisen toimitusjohtaja Irina Krohnin sanoin: Elokuvakokemus syntyy aivoissa, ei silmissä. Elokuvan kuvailutulkkaus tuo näkövammaisten henkilöiden saavutettavaksi kokonaisen taiteenalan. Kuvailutulkkaus kannattaa tehdä samalla asenteella kuin itse elokuvakin, kuvailutulkki Anu Aaltonen muistuttaa.